

مقاله‌ی پژوهشی

رابطه‌ی طرح‌واره‌های ناسازگار، رفتارهای پرخطر و خوش‌بینی با میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی در دانشجویان خانواده‌های طلاق و عادی

خلاصه

مقدمه: این تحقیق با هدف بررسی رابطه‌ی طرح‌واره‌های ناسازگار، رفتارهای پرخطر و خوش‌بینی با میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی در دانشجویان خانواده‌های طلاق و عادی شهر گرگان انجام شده است.

روش کار: در این پژوهش ۱۲۰ نفر از دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی شهر گرگان که در سال تحصیلی ۱۳۹۳-۱۳۹۴ مشغول تحصیل بوده‌اند به صورت نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. ابزار گردآوری اطلاعات شامل پرسش‌نامه‌های ۷ سوالی جمعیت‌شناختی محقق‌ساخته، طرح‌واره‌ی یانگ فرم کوتاه، رفتارهای پرخطر احمدپور و خوش‌بینی شیر و کارور می‌باشد.

یافته‌ها: میانگین نمره‌ی خوش‌بینی و خطرپذیری در گروه طلاق کمتر از گروه عادی است ($P < 0.05$).

نتیجه‌گیری: با توجه به نتایج در خانواده‌های عادی، متغیر خوش‌بینی به عنوان متغیری موثر در کاهش میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی عمل می‌کند در حالی که در گروه دیگر این عامل، بی‌اثر است. همچنین بین میزان و موقعیت زمانی استفاده از شبکه‌های مجازی در دو گروه دانشجویان، رابطه‌ی معنی‌دار بوده پس با توجه به چینه‌ی طیف‌های متغیرها هرچه میزان و زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی افزایش یابد گروه نیز از خانواده عادی به خانواده طلاق تبدیل می‌گردد.

واژه‌های کلیدی: الگوهای ناسازگار اولیه، خوش‌بینی، رفتارهای پرخطر، شبکه‌های اجتماعی

*مجتبی عقیلی

استادیار گروه روان‌شناسی دانشگاه پیام نور،
ایران

هانیه میان‌آبادی

کارشناسی ارشد روان‌شناسی، دانشگاه علوم
تحقیقات، گرگان، ایران

آرزو اصغری

استادیار گروه روان‌شناسی دانشگاه کوثر
بجنورد، بجنورد، ایران

*مؤلف مسئول:

گروه روان‌شناسی دانشگاه پیام نور، ایران

asemanaha@gmail.com

تاریخ وصول: ۹۵/۱۱/۲۵

تاریخ تایید: ۹۵/۱۲/۲۵

مقدمه

سنین جوانی و به ویژه دوران دانشجویی، به دلیل مشارکت بیشتر جوان در گروه همسالان و قرار گرفتن در موقعیت‌های اجتماعی متنوع‌تر و نیز مسئولیت‌های تحصیلی، اجتماعی و اقتصادی بیشتری که از او انتظار می‌رود، می‌تواند بیشتر مستعد ارتکاب رفتارهای پرخطر باشد (۱). رفتارهای پرخطر سنین جوانی و نوجوانی عمدتاً در شش دسته هستند که عبارتند از: استعمال دخانیات، اعتیاد و سوء مصرف مواد، رفتارهای جنسی ناسالم، کم تحرکی جسمی، تغذیه ناسالم و رفتارهای مرتبط با صدمات و جراحات. رفتارهای پرخطر شناخته شده در بین جوانان ایرانی عبارتند از: خشونت، خودکشی، بی‌ملاحظگی در رانندگی، مصرف دخانیات، الکل و مواد، رفتارهای پرخطر جنسی که احتمال ابتلا به ایدز یا بیماری‌های مقاربتی را به دنبال داشته باشد (۲). توجه و علاقه به موضوع خوش‌بینی از توجه و علاقه عمده‌تر به فرایندی ناشی می‌گردد که دربرگیرنده‌ی مفهوم رفتار خودتنظیمی است. طبق نظریه‌ی سیگل‌من هر اندازه پیش‌بینی‌ها و انتظارات ما منفی باشد، به همان تناسب پیامدهای منفی در مورد بیماری‌های روانی و ناهنجاری‌های رفتاری به دنبال خواهد داشت که البته این سبک واکنشی را اصطلاحاً شیوه تبیینی بدبینانه هم می‌نامند (۳). طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه مؤلفه‌ی دیگری است که با رفتارهای پرخطر و خوش‌بینی در ارتباط می‌باشد. طرح‌واره‌ها از ابتدای زندگی شکل گرفته و در تمام طول زندگی، فرد را تحت تأثیر قرار می‌دهند. پژوهشگران بر این عقیده‌اند که طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه همچون یک صافی برای اثبات یا تأیید تجارب کودکی عمل می‌کنند و به نشانه‌های بالینی نظیر اضطراب، افسردگی و اختلالات شخصیت، تنهایی به دلیل روابط بین فردی مخرب و سوء مصرف الکل و مواد مخدر، پراشتهایی یا زخم معده منجر می‌شوند (۴). هر فرد به طور ذهنی مجموعه‌ای از ویژگی‌های شخصیتی را در سال‌های اولیه کودکی در قالب نوعی طرح‌واره‌ی نظام یافته-ی فردی در بافت اجتماعی خانواده برای خود طراحی می‌کند. از آنجایی که خانواده، نظامی اجتماعی و طبیعی است

که ویژگی‌های خاص خود را دارد. در چنین نظامی، افراد با علائق و دل‌بستگی‌های عاطفی نیرومند، دیرپا و متقابل به یکدیگر پیوسته‌اند. از این رو تحقیق حاضر به دنبال پاسخ گویی به این سوال بود که آیا طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه در ایجاد خوش‌بینی و بروز رفتارهای پرخطر در دانشجویان استفاده کننده از شبکه‌های اجتماعی در خانواده‌های طلاق و عادی تفاوت دارد.

روش کار

روش تحقیق توصیفی از نوع علی مقایسه ای بود. جامعه آماری دانشجویان دانشگاه آزاد آزادشهر گرگان در سال تحصیلی ۹۴-۱۳۹۳ بودند که ۱۲۰ نفر از آنها به صورت نمونه گیری در دسترس در تحقیق شرکت کردند. در مرحله اجرای پژوهش پس از ارائه توضیحات مقدماتی درباره ابزار اندازه گیری و هدف از اجرای آزمون، نحوه پاسخ گویی به آزمون‌ها برای شرکت کنندگان به طور مفصل شرح داده شد و از نسخه کوتاه پرسش‌نامه طرح‌واره یانگ، پرسشنامه خوش‌بینی، پرسشنامه بررسی شیوع رفتارهای پرخطرو پرسشنامه اعتیاد به شبکه های اجتماعی برای گردآوری داده ها استفاده شد.

ابزار پژوهش

الف- نسخه کوتاه پرسش‌نامه طرح‌واره یانگ (YSQ-SF): این مقیاس را یانگ (۱۹۹۹) ساخته است. این پرسش‌نامه دارای ۷۵ ماده می‌باشد که ۱۵ طرح‌واره ناسازگارانه اولیه را ارزیابی می‌کند. پایایی مقیاس YSQ-SF به وسیله آلفای کرونباخ برای کل آزمون ۰/۹۶ و برای تمام خرده مقیاس بالاتر از ۰/۸۰ بود. در بررسی صدوقی و همکاران (۵) پایایی مقیاس YSQ-SF به وسیله آلفای کرونباخ برای همه مقیاس‌ها در دامنه ۰/۶۲ تا ۰/۹۰ به دست آمد.

ب- پرسشنامه خوش‌بینی: این پرسشنامه را شیرور و کاور در (۱۹۸۵) تهیه کرده اند که دارای ۱۰ آیتم است که ۶ آیتم آن مورد استفاده قرار می‌گیرد. ۳ آیتم مربوط به جملات منفی و ۳ آیتم مربوط به جملات مثبت ۴ کیوا ماکي و و همکاران برای مقیاس بدبینی ۰/۶۵ و برای مقیاس خوش‌بینی ۰/۷۲ و ضریب آلفای ۰/۸۰ را برای کل

بالاتر از ۰/۷۰ به‌دست آمد که بیانگر پایایی خوب این پرسشنامه است.

د- پرسشنامه اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی: برای سنجش اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی در پژوهش حاضر از پرسشنامه ای محقق‌ساخته که دارای ۱۵ سوال می‌باشد، استفاده شده است که دارای طیف پاسخگویی ۵ گزینه ای لیکرت می‌باشد. بدیهی است که هرچه این امتیاز بالاتر باشد نشان‌دهنده میزان اعتیاد بیشتر افراد به شبکه‌های اجتماعی خواهد بود و بر عکس. پرسشنامه بعد از تنظیم، توسط اساتید راهنما و مشاور سنجیده شد و بعد از اصلاحات لازم جهت توزیع آماده شد. روایی پرسش نامه‌ها مورد تأیید اساتید و کارشناسان قرار گرفت. برای تعیین پایایی از روش آلفای کرونباخ (۰/۷۶) استفاده گردید. نتایج حاکی از پایایی مطلوب ابزار اندازه‌گیری بود.

نتایج

این مطالعه بر روی ۱۲۰ نفر از دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی شهر گرگان شامل ۶۰ دانشجوی پسر و ۶۰ دانشجوی دختر با میانگین سنی ۲۲ سال و انحراف معیار ۵/۳۶ سال انجام شد.

آزمودنی‌ها را گزارش کرده‌اند. در ایران نسخه اولیه‌ی آزمون این در اصفهان هنجاریابی و اعتباریابی شد که اعتبار و روایی بالایی گزارش شده است. پایایی کل آزمون بر اساس آلفای کرونباخ ۰/۷۴ و روایی با استفاده از روش وابسته به ملاک محاسبه شده که بین خوش بینی افسردگی ۰/۶۵ و با خودتسلط یابی ۰/۷۳ گزارش شده است (۶).

ج- پرسشنامه بررسی شیوع رفتارهای پرخطر: پرسشنامه بررسی شیوع رفتارهای پرخطر (نظیر اعتیاد، ایدز، رفتارهای ناهنجار، استعمال دخانیات، خشونت و روابط جنسی نامناسب و...) توسط احمدپورترکمن (۷) ساخته شده که دارای ۲۴ سؤال بوده و هدف اصلی آن سنجش نوع شیوع رفتارهای پرخطر از نظر افراد است. نمره بین ۲۴ تا ۴۸: شیوع رفتارهای پرخطر در فرد پایین است. نمره بین ۴۸ تا ۷۲: شیوع رفتارهای پرخطر در فرد متوسط است. نمره بالاتر از ۷۲: شیوع رفتارهای پرخطر در فرد بالا است. در پژوهشی جهت تعیین روایی ظاهری و محتوایی پرسشنامه، نخست آن را به تایید اساتید خبره رسید، سپس برای بدست آوردن پایایی آن، از آلفای کرونباخ استفاده گردید که پایایی پرسشنامه

جدول ۱- نتایج آزمون تی الگوهای ناسازگار در بین دانشجویان خانواده‌های عادی و طلاق

آزمون مقایسه نمونه‌های مستقل				تست هم‌واریایی		فرضیه برابری واریانس	صفت مقایسه		
فاصله اطمینان ۹۵٪	حد پایین	حد بالا	میانگین اختلاف	معنی‌داری	درجه آزادی			T آماره	TF آماره
-۷۵/۲۱۳	-۱۲۱/۵۴۷	-۹۸/۳۷۷	۰/۰۰۰	۱۱۷	-۸/۴۱۱	۰/۰۱۸	۵/۷۲۳	مساوی	الگوهای ناسازگار
-۷۲/۵۶۳	-۱۲۴/۱۹۳	-۹۸/۳۷۷	۰/۰۰۰	۶۱/۰۲۱	-۷/۶۲۰			نامساوی	

به دلیل منفی بودن دو سر بازه اطمینان ارائه شده در جدول فوق، میزان الگوهای ناسازگار در بین دانشجویان خانواده‌های طلاق بیشتر است.

جدول ۲- نتایج آزمون تی مقایسه میزان رفتارهای پرخطر در بین دانشجویان خانواده‌های عادی و طلاق

آزمون مقایسه نمونه‌های مستقل				تست هم‌واریایی		فرضیه برابری واریانس	صفت مقایسه		
فاصله اطمینان ۹۵٪	حد پایین	حد بالا	میانگین اختلاف	معنی‌داری	درجه آزادی			T آماره	TF آماره
-۴۱/۳۶۷	-۶۰/۳۶۱	-۵۰/۷۴۹	۰/۰۰۰	۱۱۷	-۱۰/۴۵۶	۰/۰۰۱	۱۲/۰۲۹	مساوی	رفتارهای پرخطر
-۳۹/۸۸۷	-۶۱/۶۱۱	-۵۰/۷۴۹	۰/۰۰۰	۵۹/۱۸۱	-۹/۳۴۹				

نامساوی							
---------	--	--	--	--	--	--	--

سایر یافته‌ها نشان داد که بین میزان رفتارهای پرخطر در بین دانشجویان خانواده‌های عادی و طلاق تفاوت معنی‌داری وجود دارد (جدول ۲).

جدول ۳- آزمون مقایسه میزان خوش بینی در بین دانشجویان خانواده‌های عادی و طلاق

فصله اطمینان ۹۵٪	آزمون مقایسه نمونه‌های مستقل				تست هم‌واریایی		فرضیه برابری واریانس	صفت مقایسه
	حد پایین	میانگین اختلاف	معنی‌داری	درجه آزادی	T آماره	معنی-داری		
۷/۴۵۷۳	۳/۹۸۳۲	۵/۷۲۰	۰/۰۰۰	۱۱۷	۶/۵۲۲		مساوی	خوش بینی نامساوی
۷/۱۲۸۳	۴/۳۱۲۲	۵/۷۲۰	۰/۰۰۰	۱۱۶/۷۴۹	۸/۰۴۶	۰/۰۰۰	۱۵/۲۵۱	

همچنین بین میزان خوش بینی در بین دانشجویان خانواده‌های عادی و طلاق تفاوت معنی‌داری وجود دارد. (جدول ۳).

جدول ۴- آزمون کای-دو اثر متقابل زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی و گروه‌های هدف

گروه				متغیر
ضریب اتا	سطح معنی‌داری	درجه آزادی	آماره کای-دو	
۰/۴۳۵	۰/۰۰۷	۱	۶/۸۴۲	میزان استفاده

بحث

سنین جوانی و بویژه دوران دانشجویی، به دلیل مشارکت بیشتر جوان در گروه همسالان و قرار گرفتن در موقعیت‌های اجتماعی متنوع‌تر و نیز مسؤلیت‌های تحصیلی، اجتماعی و اقتصادی بیشتری که از او انتظار می‌رود، می‌تواند بیشتر مستعد ارتکاب رفتارهای پرخطر باشد.

نتایج نشان داد که میزان الگوهای ناسازگار در بین دانشجویان خانواده‌های عادی و طلاق تفاوت معنی‌داری وجود دارد. نتایج این تحقیق با نتایج تحقیق تیمام^۱ (۸)، دیکولیر^۲ و همکاران (۹) همخوانی دارد. دیویس معتقد است تعارض در روابط وقتی بروز می‌کند که رفتار یک شخص با توقعات شخص دیگر جور در نیاید. همچنین بین میزان رفتارهای پرخطر در بین دانشجویان خانواده‌های عادی و طلاق تفاوت معنی‌داری وجود دارد. نتایج این تحقیق با نتایج تحقیق سلمانی و همکاران (۱۰)، عارف‌نیا و همکاران (۱۱)، سلیمانیان و همکاران (۱۲)، کاظمینی (۱۳)، گاربنول^۳ و همکاران (۱۴)، بلاک^۴ و همکاران (۱۵)، همخوانی دارد.

با توجه به جدول ۴ به دلیل آنکه سطح معنی‌داری ارائه شده کمتر از ۵ درصد می‌باشد، می‌توان گفت که بین این دو متغیر ارتباط معنی‌داری وجود دارد. پس با توجه به چینه‌های طیفی متغیرها هرچه زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی افزایش یابد گروه نیز از خانواده‌های عادی به خانواده طلاق تبدیل می‌گردد.

جدول ۵- آزمون کای-دو اثر متقابل موقعیت زمانی استفاده از شبکه‌های اجتماعی و گروه‌های هدف

گروه				متغیر
ضریب همگنی	سطح معنی‌داری	درجه آزادی	آماره کای-دو	
۰/۰۲۵	۴	۱	۵/۹۲۹	موقعیت زمانی

با توجه به جدول ۵ بدلیل آنکه سطح معنی‌داری ارائه شده کمتر از ۵ درصد می‌باشد، می‌توان گفت که بین این دو متغیر ارتباط معنی‌داری وجود دارد. پس با توجه به چینه‌های طیفی متغیرها هرچه زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی افزایش یابد گروه نیز از خانواده‌های عادی به خانواده طلاق تبدیل می‌گردد.

¹Tiam
²Dykvulyr
³Garbunl
⁴Blocks

سایر یافته‌ها نیز نشان داد که بین میزان خوش بینی در بین دانشجویان خانواده‌های عادی و طلاق تفاوت معنی داری وجود دارد. علاوه بر آن میتوان گفت که به دلیل مثبت بودن دو سر بازه اطمینان ارائه شده در جدول فوق میزان خوش بینی در بین دانشجویان خانواده‌های عادی بیشتر است. نتایج این تحقیق با نتایج تحقیق حسن شاهی (۳)، همخوانی دارد. به احتمال زیاد، افراد خوش‌بین از خانواده‌هایی هستند که در آنها پدر یا مادر، افسردگی نداشته‌اند. به احتمال زیاد، افراد بدبین از خانواده‌هایی هستند که والدین افسرده‌اند و سبک تبیینی بدبینانه را به فرزندانشان سرمشق می‌دهند و به گونه افتراقی رشد سبک تبیینی بدبینانه را تقویت می‌کنند. افراد خوش‌بین ایمان دارند که هدف‌های بلند مدت، قابل دسترس‌اند (۱۶).

بین میزان استفاده از شبکه‌های مجازی در دانشجویان خانواده‌های عادی و طلاق رابطه معنی دار وجود دارد. پس با توجه به چینش طیفهای متغیرها هرچه زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی افزایش یابد گروه نیز از خانواده عادی به خانواده طلاق تبدیل می‌گردد. نتایج این تحقیق با نتایج تحقیق فلیشر و هانگ^۱ (۱۷) هامبرگر^۲ و آرتزی^۳ (۱۸)، پلانت^۴ (۱۶) همخوانی دارد.

نتیجه‌گیری

در مجموع نتایج نشان داد بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی و همچنین طلاق و صفات شخصیتی والدین مثل خوشبینی و بدبینی در خانواده‌های عادی و طلاق، رابطه معنی داری وجود دارد. بنابراین پیشنهاد می‌شود در طرح‌ریزی روش‌های پیشگیری و همچنین برنامه‌های درمانی مختلف، این مساله در نظر گرفته شود.

¹Flisher and Huang

²Hambgr

³Arts

⁴Plant

References

1. Alipour M, Hashemi Nostratabad T, Babapour Kheiroddin J, Tousi F. [The relationship between coping strategies and happiness of students]. Quarterly journal of advanced psychological research 2010; 5: 71-86. (Persian)
2. Ata Dukht A. [The role of attachment styles in happiness and prediction of post traumatic stress disorder in emergency nurses]. Journal of behavior 2011; 7(4): 237-44. (Persian)
3. Shahi H, Mehdi M. [The relationship between optimism and stress coping strategies in university students]. Quarterly journal of mental health 2002; 4: 86-98. (Persian)
4. Shirvani A. [The relationship between optimism and mental health of students]. Iranian journal of psychiatry and clinical psychology 2010; 2: 41-52. (Persian)
5. Sadoughi V, Agilar Vafaii M, Rasoulzadeh Tabatabaei SK, Esfahanian N. [Factor analysis of short version of Young schema questionnaire in non-clinical cases in Iran]. Iranian journal of psychiatry and clinical psychology 2008; 2: 214-19. (Persian)
6. Kajbaf MB, Orazi HR, Khodabakhshi R. [Standardization, reliability and validity of optimism questionnaire and the relationship between self-esteem and depression in Isfahan]. Psychological studies 2006; 2(1): 51-68. (Persian)
7. Pour Turkman A. [the prevalence of high risk behaviors inventory]. [cited 2011]. Available from: URL; <http://madsg.com>
8. Tiam W. Correlates of avowed happiness. Psychol Bull 1967; 67: 294-306.
9. Dicollier JE, Bienstock CC. Measuring service quality in e-retailing. J Serv Res 2012; 8(3): 260-75.
10. Salmani M, Marday A, Kafi SM. [Investigating the relationship between mood with emotional load and general health in students]. Journal of psychiatry and clinical psychology 2014; 13(3): 238-48.
11. Aref Nia S, Sarandi P, Yousefi R. [Comparison of primary maladaptive schemes in school children with school anxiety and normal students]. Psychology quarterly 2015; 4: 74-89. (Persian)
12. Solimaninia L, Jazayeri A, Mohammadkhani P. [The role of mental health on risking behavior among adolescence]. Journal of social welfare 2004; 5: 75- 90. (Persian)
13. Kazemeini M. [A study of the relationship between optimism and from the viewpoint of Islam with satisfaction with life]. Psychology of religion and Islam 2012; 2(3): 29-68.
14. Gorbonele PM, Heckhausen H, Steller B. Deliberative vs. implemental mindsets: Cognitive tuning toward congruous thoughts and information. J Pers Soc Psychol 2014; 59: 1119- 27.
15. Bellake ML, Kim KM. Differences in the effects of divorce on major depression in men and women. Am J Psychiatry 2013; 149: 914-17.
16. Pelanet M. Internet addiction in Korean adolescents and its relation to depression and suicidal ideation: A questionnaire survey. Int J Nurs Stud 2010; 34(2): 185-92.
17. Felishere D, Honge W. The origins of health and strength: form 'salutogenesis' to 'fortigenesis'. South Afr J Psychol 2014; 25(2): 81-89.
18. Hamburger YA, Ben-Artzi E. The relationship between extraversion and neuroticism and the different uses of the internet. Comput Hum Behav 2000; 16: 441-9.

